

บทวิจารณ์หนังสือ

ปฏิรูปเทศ 4

พระอธิการรัตนธรร นาถธมโม (เทพวรรณ)¹ และศิริโรจน์ นามเสนา²
PhraathikanRathanathorn Nathathammo(Tappavon) and Sirirote Namsena

Received: March 02, 2022

Revised: June 06, 2022

Accepted: June 15, 2022

ป ฏิ ร ู ป เ ท ส ๔

สูตรสำเร็จการบริหารวัด

ผู้เขียน: พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว)

จำนวน: 96 หน้า

ปีที่พิมพ์: 2556

ครั้งที่พิมพ์ : ครั้งที่ 1

พิมพ์ลักษณะ : บริษัท เพาเวอร์พริ้นท์ จำกัด

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือ “ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัด” พบว่า ในหนังสือเล่มนี้ได้ อธิบายสูตรสำเร็จในการบริหารวัดโดยใช้หลักปฏิรูปเทศ 4 คือ ซึ่งได้แบ่งเนื้อหาของหนังสือออกเป็น 6 ตอนด้วยกัน ได้แก่ 1) ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัด 2) ปฏิรูปเทศ 4 คืออะไร 3) อาวาส เป็นที่สบายเป็นอย่างไร 4) อาหารเป็นที่สบายเป็นอย่างไร 5) บุคคลเป็นที่สบายเป็นอย่างไร 6) ธรรมเป็นที่สบายเป็นอย่างไร อีกทั้งยังให้ข้อคิดธรรมะที่สำคัญในการนำมาปฏิบัติได้ใน ชีวิตประจำวันอีกมากมาย เพื่อช่วยให้ผู้ที่สนใจนำหลักปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัดมาใช้ ปฏิบัติคุณธรรมศีลธรรมแก่พุทธศาสนิกชนได้เข้าวัดมากขึ้นและการแสดงพระธรรมเทศนา

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์; Nakhonsawan Provincial Office of Buddhism

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: aimmlala@gmail.com, Tel. 096-9919879

สอดแทรกตัวอย่าง ในความสัปปายะของการอยู่ในถิ่นอันควรของพระเดชพระคุณพระภิกษุพระภิกษุภิกษุคุณ (เผด็จ ทัตตชีโว) นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัดในชีวิตประจำวันของเจ้าอาวาสได้

คำสำคัญ : ปฎิรูปเทศ 4, สูตรสำเร็จการบริหารวัด, สัปปายะ

Abstract

The book review "Patirupadesa 4: fixed formula for temple management" was found that fixed Formula for temple management by using Patirupadesa 4 which is divided into 6 parts of the book as follows: 1) Patirupadesa 4: fixed formula for temple management; 2) What is Patirupadesa 4?; 3) How is Avasa-Sappaya?; 4) How is Bhojana-Sappaya?; 5) How is Puggala-Sappaya?; 6) How is Dhamma-Sappaya? It also provides many important Dhamma thoughts that can be applied in daily life to help those who are interested in applying Patirupadesa 4: fixed Formula for temple management to instill more morality for Buddhists in order to enter the temple more and exemplary sermon presentation in Sappaya of living in the proper place of Phrabhavanaviriyakun (Phadet Dattajivo) that can be applied in the temple management in the daily life of the abbot.

Keywords: Patirupadesa 4, Fixed Formula for Temple Management, Sappaya

บทนำ

พระภิกษุพระภิกษุคุณ (เผด็จ ทัตตชีโว) และทีมงานพระไตรปิฎกวัดพระธรรมกาย ได้กล่าวถึงสังคมไทยในอดีตมีวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา เป็นบ่อเกิดขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่สั่งมาของชาวพุทธ ซึ่งทำให้เกิดการเชื่อมโยงถ่ายทอดศีลธรรมของสถาบันศาสนาเข้าไปสู่สถาบันต่าง ๆ ในสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการปกครองของชาติ จึงทำให้คนไทยมีรากฐานทางความคิดตั้งอยู่บนศีลธรรมอันดีงาม รู้จักบาปบุญคุณโทษ เป็นผลให้ประเทศไทยในอดีตโดยทั่วไปมีความสงบร่มเย็นแบบเมืองพุทธตลอดมา ต่อมาภายหลังระบบการศึกษามีแต่ชาวพุทธในสำมะโนครัว การตัดขาดระบบปลูกฝังศีลธรรมของวัดถูกตัดออกจากระบบการศึกษา ส่งผลให้รากฐานความคิดเห็นของคนรุ่นใหม่เริ่มหายไปจากความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ และขาดความยังยั้งจึงเกิดเป็นปัญหาสังคมขึ้น เช่น ปัญหาเด็กนักเรียนค้ายาบ้าเสพยาบ้า ปัญหาการขายบริการทางเพศ ปัญหาการแต่งกายเลียนแบบโชว์เนื้อหนังยั่วกามารมณ์ เป็นต้น เพราะฉะนั้นเพื่อความอยู่รอดของประเทศไทยและพระพุทธศาสนาวัดควรมีวิธีบริหารอย่างไร คนจึงจะเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรมขัดเกลากิเลส จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้หลักธรรมในการบริหารวัดไว้ในมงคลสูตรข้อที่ 4 เรื่อง ปฎิรูปเทศ คือ การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้ทีมงานพระไตรปิฎกวัดพระธรรมกายจึงได้นำพระธรรมเทศนาของพระภิกษุพระภิกษุคุณเรื่อง “ปฎิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการ

บริหารวัด” มานำเสนอแนวคิดวิธีการและประสบการณ์การบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการปลูกฝังศีลธรรมในสังคม

สาระสำคัญของเนื้อหา

ตอนที่ 1 ปฏิรูปเทศ 4 สูตรการบริหารวัด

ปัญหารุนแรงที่แข่งหน้าปัญหาอื่น ๆ ในสังคมไทยขณะนี้ก็คือปัญหาคนไทยเหยียบย่ำซ้ำเติมกันเองใครลองไปทำอะไรผิดพลาดมาล้มลงไปให้ใครเห็นเมื่อไหร่ เป็นต้องถูกสังคมเหยียบย่ำซ้ำเติมทันทีจนกระทั่งเมื่อมองดูภาพรวมตอนนี้เหมือนมีแต่ผู้คนที่คอยจ้องจับผิดกันเองอยู่เต็มสังคมไทย และที่หนักกว่านั้นแม้แต่พระสงฆ์องค์เจ้า เค้าก็ไม่แยกแยะและยกเว้นเป็นเหตุให้ชาวบ้านชาวเมืองพากันระแวงว่าพระสงฆ์นี้เป็นพระจริงหรือพระปลอม ซึ่งความคิดเพียงเท่านี้ก็ทำให้พระพุทธศาสนาเสียหายอย่างรุนแรงแล้วสิ่งที่น่าคิดก็คือใครควรออกมาเป็นคนแก้ไขปัญหาความหวาดระแวงพระสงฆ์นี้ ควรแก้ไขโดยวิธีใดพระพุทธศาสนาจึงจะรอดพ้นวิกฤตการณ์นี้ออกมาได้ คำตอบก็คือพระภิกษุสามเณรนั้นแหละเป็นคนแรกที่จะต้องลงมือแก้ไขปัญหานี้ เมื่อกลับมามองดูหน้าที่ของภิกษุที่พระพุทธองค์ทรงให้ไว้ว่า

1) ภิกษุต้องตั้งใจฝึกฝนอบรมตนเองตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

2) พระภิกษุต้องตั้งใจแนะนำสั่งสอนประชาชนให้รู้ว่าอะไร ถูกผิด ดีชั่ว บุญบาป ควรทำไม่ควรทำ อย่างไรจนกระทั่งเค้าเลิกทำความชั่วตั้งใจทำความดีกันจนจิตใจให้ผ่องใสเป็นคนดีของสังคมถ้าพระภิกษุเราทำหน้าที่ไม่ครบย่อมเกิดปัญหาแน่นอน แต่เมื่อเรารู้แล้วว่าเมื่อมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นก็ยอมรับความจริงและรีบลงมือแก้ไขให้ดีที่สุด

อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหานี้จะต้องอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของชาวพุทธ จึงจะรวดเร็วหากทำโดยเฉพาะลำพังคนใดคนหนึ่งวัดใดวัดหนึ่ง ก็ยากที่จะเห็นผลในเวลาอันสั้น เพราะฉะนั้นปัญหานี้ชาวพุทธจะต้องช่วยกันคิดช่วยกันทำตามพุทธวิธี ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ไว้ในมงคลสูตรข้อที่ 4 คือ ปฏิรูปประเทศ แปลว่า การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้แม้ว่าจะยากยิ่งแต่ถ้าชาวพุทธร่วมด้วยช่วยกันมันก็สามารถแก้ไขได้อย่างไม่เหลือบากกว่าแรงแน่นอนเราอาจจะเลือกพุทธวิธีแก้ไขปัญหาระดับนี้ว่า “ปฏิรูปประเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัด”

ตอนที่ 2 ปฏิรูปเทศ 4 คืออะไร

สำหรับปฏิรูปเทศ แปลว่า อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ถ้าพูดกันในลักษณะการทำงานคือเป็นวิธีพัฒนาถิ่นที่อยู่ให้เหมาะสมแก่การสร้างคนดี การได้อยู่ในถิ่นที่เหมาะสมหรือทำเลที่เหมาะสมในการสร้างบารมีนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้เอาไว้ 4 ข้อด้วยกัน คือ

1. อากาศหรือที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ที่อยู่ของเรารวมทั้งรอบบริเวณวัดของเรามีลักษณะเป็นธรรมชาติที่ร่มรื่นไม่หนาวไม่ร้อนจนเกินไป ไม่ลุ่มไม่ดอนจนเกินไป ไม่มีเรือด เหลือบ ยุง รื่น ไร ไม่มีสัตว์ร้าย พุดง่ายๆ เป็นทำเลที่เหมาะสมในการทำภาวนา ใครได้ไปเกิดในทำเลอย่างนี้ ถือว่าอากาศเป็นที่สบาย

2. *อาหารเป็นที่สบาย* ในการพัฒนาวัดและไม่ใช่เฉพาะจัดอาหารให้ลงตัวเท่านั้นแต่รวมถึงงบประมาณการเงินที่จะใช้ด้วย ความจริงต้องบอกว่าปัจจัยสี่เป็นที่สบาย คือ ทั้งข้าวปลาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคพร้อมแต่ในบรรดาสິงทั้ง 4 นี้ สิ่งทีจำเป็นในชีวิตประจำวันจริง ๆ ขาดไม่ได้เลยก็คืออาหารท่านจึงเอาอาหารเป็นหลัก

3. *บุคคลเป็นที่สบาย* คือ หมายถึงตั้งแต่เจ้าอาวาสลงมากระทั่งสามเณรเด็กวัด รวมทั้งใครก็ตามทีอาศัยใบบุญอยู่ในวัดบุคคลเหล่านั้นต้องได้รับการอบรมจนกระทั่งอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ที่นั้นมีแต่คนรักการสร้างบารมีเขาอยู่กัน ไม่ใช่ไปเกิดในดวงใจ

4. *ธรรมะเป็นที่สบาย* คือ หมายถึงตั้งแต่การเรียนการศึกษาของพระสงฆ์ในวัด จนกระทั่งการเผยแผ่ธรรมะสู่ประชาชนซึ่งให้สอดคล้องกับประเทศชาติบ้านเมืองนั้น มีกฎหมาย มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม

ถ้าใครได้ไปเกิดในที่ที่มีคุณลักษณะ 4 ประการนี้ โอกาสทีจะสร้างบารมีได้เต็มทีอย่างต่อเนืองก็เกิดขึ้น นี่เป็นสิ่งที่ต้องรู้ ถ้าไม่รู้ก็เลือกปฏิรูปเทศไม่ถูก นอกจากนี้เรายังต้องรู้อีกว่าปฏิรูปเทศจะเกิดขึ้นได้เพราะว่า ขั้นตอนแรก เราต้องหาทีทำเลดี ๆ ให้เหมือนปฏิรูปเทศให้ได้เปรียบเสมือนการค้า จะให้ซื้อขายคล่องกำโรงามก็ต้อมีทำเลดี ๆ ขั้นตอนที 2 สร้างทำเลได้เมื่อเราโตขึ้นปีกกล้าขาแข็งขึ้นมีบุญบารมีพอสมควรแล้ว ไม่ว่าจะเราไปอยู่ที่ไหนทีตรงนั้นจะเป็นอย่างไร เราจะสร้างให้ทีนั้นเป็นปฏิรูปเทศในการสร้างบารมีให้ได้ ขั้นตอนที 3 ไปเกิดในที่ทีเป็นปฏิรูปเทศเราจะสร้างบุญบารมีอย่างไร จนกระทั่งเกิดทีภพทีชาติพอตลอดมาจากท้องแม่ก็มทีทำเลทองหรือปฏิรูปเทศ รออยู่ไม่ต้องไปหาให้เสียเวลา ถ้าทำได้ครบทั้ง 4 อย่างนี้รับรองว่าสภาพแวดล้อมรอบตัวเราจะดีขึ้นอย่างแน่นอน แต่ในทางกลับกันถ้าไม่ทำทั้ง 4 อย่างนี้อย่างหนักก็คือล้มละลายอย่างนอนก็ทำให้ทรุดลงไปเรื่อย ๆ

ตอนที่ 3 อาวาสเป็นที่สบายเป็นอย่างไร

สำหรับเรื่องอาวาสเป็นที่สบายนั้นหัวใจของอาวาสเป็นที่สบาย คือ 1) ความสะอาด 2) ความสงบ 3) ความร่มรื่น 4) ความปลอดภัย 5) ความเป็นระเบียบแต่การจะได้มาทั้ง 5 มาตรฐานนั้นเราต้องแบ่งงานออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ดังนี้ 1) การวางผัง 2) การก่อสร้าง 3) การบำรุงรักษา

การวางผังให้อาวาสไว้ทีสบายวัดทีมีการวางผัง ส่วนมากมักจะเป็นวัดหลวงทีได้รับการวางผังเอาไว้เรียบร้อยตั้งแต่แรกสร้างวัด ซึ่งทำให้พื้นที่ต่าง ๆ ถูกจัดเป็นสัดส่วนในการอยู่อาศัยขึ้นมาแต่ถ้าวัดไหนไม่ได้มีการวางผังเอาไว้นี้ก็อยากจะทำอะไรตรงไหน ก็ก่อสร้างตามอารมณ์ก็จะเจอปัญหาว่าแม้ว่าจะมีเนื้อทีกว้างขวางแต่ใช้งานให้เป็นประโยชน์ไม่ค่อยจะได้ ยิ่งกว่านั้นยังเป็นที่เกิดให้มีการทะเลาะวิวาทระหว่างพระและญาติโยมทีอยู่ปฏิรูปจากบำรุงวัดอีกด้วย เพราะฉะนั้นเพื่อให้่ง่ายต่อการพัฒนาวัดรวมทั้งแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทีอาจเกิดตามมานี้เราจึงต้องวางผังวัดดังนี้ หลักการวางผังวัดสำหรับเรื่องราวกวางผังวัดนั้นควรแบ่งให้ได้เป็น 3 เขตใหญ่ใหญ่ด้วยกัน

1. เขตพุทธาวาส คือ เขตทีมีโบสถ์เป็นแกนกลางถือโดยปฏิบัติเหมือนอย่างกับว่ามืองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ในเขตนี้ กำหนดแยกออกมาอีกส่วนหนึ่งต่างหากอย่าให้ปะปนกับส่วนอื่น

2. เขตธัมมาวาส คือ บริเวณที่จะศึกษาเล่าเรียนธรรมะเช่นบริเวณที่จะใช้เป็นโรงเรียนบาลีนักธรรมแม้ในที่สุดจะเป็นศาลาสำหรับสอนธรรมะให้แก่สาธุชนไม่ว่าจะมีที่หลังก็ตาม ก็ควรจัดให้อยู่ในเขตนี้และต้องสร้างให้ถูกลักษณะอาคารคูมีระเบียบเรียบร้อย อีกทั้งต้องระวังอย่าให้เสียงในแต่ละหลังดังไปรบกวนกันเองโดยเฉพาะระวังอย่าให้เสียงดังไปรบกวนในเขตพุทธาวาส ถ้าไม่ระวังเดียวจะเกิดภาวะพื้นที่ใช้งานอื่น ๆ ของวัดเป็นอัมพาตทั้งวัน เช่น ถ้าหากวางผังให้โบสถ์ตรงกับโรงเรียนปริยัติใกล้กันถ้าวันไหนมีการบวชนาคสถานที่บริเวณโบสถ์ก็จะมีเสียงอีกที่ก็ครึกโครมจนกระทั่งอาคารหลังอื่นทำอะไรไม่ได้จะมีการเทศน์สอนในเขตธรรมาวาสก็ทำไม่ได้ เพราะว่าเสียงกลองแห่ภาคซึ่งบ่วงกลองยาวลั่นไปหมดทำให้ทำงานไม่สะดวกเรียกว่าวันนั้นเป็นอัมพาตทั้งวัน

3. เขตสังฆาวาส คือ เขตที่ภิกษุอยู่ต้องแยกออกมาให้ชัดเจนเรื่องราวของสังฆาวาสนี้มีข้อคิดจากการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาคือลักษณะของกุฏิเท่าที่เป็นอยู่ในต่างจังหวัด โดยเฉพาะวัดที่สร้างกันมานานกุฏิมักจะตั้งรวมกันแล้วใช้เป็นสถานที่รับแขกเบ็ดเสร็จเรียบร้อยอยู่ในตัว อย่างนั้นญาติโยมสามารถเข้ามาถึงกุฏิหลวงพี่ได้เลย ไม่ว่าจะเป็นโยมผู้หญิงโยมผู้ชายสามารถเปิดเข้าไปนั่งในกุฏิหลวงพี่ได้สบายมาก โบราณท่านก็เตือนพระเราปล่อยให้สีกาเข้ากุฏิได้ จะทำให้มีศรัทธาบวชอยู่ได้สักกี่วันเดี๋ยวก็สึกหมดหรืออย่าว่าแต่สีกาเข้าไปถึงกุฏิได้เลย เอาแค่ว่ากุฏิพระสร้างอยู่ใกล้ใกล้กับบ้านของโยมที่ปลูกอยู่ข้างวัดพอเช้าขึ้นมาหลวงพี่ก็เปิดหน้าต่างมาเจออาหมวยนั่งหน้าขาวอยู่ หลวงพี่ก็เปิดหน้าต่างได้ไม่กี่วันเท่านั้นเดี๋ยวท่านก็สึกแล้วผ้าเหลืองมันร้อน เพราะตำแหน่งก็ติดกันมันเห็นความเป็นอยู่ของชาวบ้านทุกเช้าเพราะฉะนั้นถ้าวัดไหนถึงขนาดกลับปล่อยให้โยมเข้ากุฏิได้ นั่นยิ่งเร่งให้พระสึกเร็วเข้าไปอีกหรือถึงไม่สึกความที่คลุกคลีใกล้ชิดกันมากความเกรงใจพระของโยมก็จะค่อยค่อยหมดไป ไป ๆ มา ๆ พระกับโยมกลายเป็นเพื่อนเล่นกันไปแล้วพระก็หมดความศักดิ์สิทธิ์ โยมพูดมาคำเราก็ตอปากไปอีกสองคำแล้วโยมก็เกกกลับมาอีกที ผลสุดท้ายกลายเป็นเพื่อนกันดูไม่ออกแล้วนี่พระหรืออะไรหรือบางที่ถ้าเค้าได้ยินแต่เสียงคุยกันเค้าไม่เห็นตัวเค้าก็คิดว่าพระคงเป็นเหมือนกับเพื่อนเราจะต้องไปเกรงใจทำไม ถ้าพระหมดความศักดิ์สิทธิ์ในตัวท่านนั้นวัดก็เริ่มโทรมแล้ว เพราะฉะนั้นในขั้นต้นวัดจึงควรแบ่งเขตออกมาให้ได้ 3 เขตคือ พุทธาวาส ธรรมาวาส สังฆาวาส

เมื่อกล่าวถึงอวาสเป็นที่สบาย หมายถึง ที่อยู่ที่พักอาศัยและสถานที่ปฏิบัติมี 2 อย่างได้แก่อวาสสัปปายะคือที่อยู่ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่ไม่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ และอวาสสัปปายะคือที่อยู่ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติผู้ปฏิบัติควรเลือกอยู่ในอวาสสัปปายะ ในคัมภีร์ปรณณิวเสสวิสุทธิมรรคกล่าวอธิบายไว้ว่าเมื่อโยคาวจรนั้นอยู่ในอวาสใด นิมิตที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้นที่เกิดแล้วก็เสื่อมหายไป สติที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่นและจิตที่ยังไม่เป็นสมาธิก็ไม่เป็นสมาธิอวาสนั้นนับเป็น อสัปปายะ ส่วนเมื่อเธออยู่ในอวาสใดนิมิตเกิดและถาวรด้วยสติที่ตั้งมั่นจิตก็เป็นสมาธิ ดุจพระประธานิตสเถระผู้อยู่ ณ นาคบรรพตอวาสนั้นนับเป็นสัปปายะเพราะเหตุนี้ในวิหารใด อวาสที่อยู่มีหลายแห่งโยคาวจรพึงล่องอยู่ในอวาสเหล่านั้นแห่งละ 3 วันจิตของเธอเป็นเอกัคคะตั้งมั่นในอารมณ์เดียวในอวาสแห่งใดก็อยู่ในอวาสแห่งนั้น เพราะความที่มีอวาสเป็นสัปปายะแท้ ๆ ภิกษุ 500 รูป ผู้อยู่ในถ้ำจุฬานาคในตมพปณทวิปถือเอากัมมัญฐานบำเพ็ญอยู่ในถ้ำจุฬานาคนั้นได้บรรลุพระอรหัตต์ทั้งหมด ส่วนพระอริยบุคคลเบื้องต้นผู้มีพระโสตาบันเป็นต้นและท่านผู้ได้

อริยภูมิในที่อื่นแล้วมาบรรลุประอรหัตตในถ้าจุนาคันนั้น มีประมาณมิได้แม้ในอวาาสสปปายะแห่งอื่น ๆ เช่น จิตตลบรรพตวิหารก็เช่นกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551)

ที่อยู่อาศัยเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 (เครื่องนุ่งห่มอาหารที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค) จัดเป็นปัจจัยหนึ่งที่เขาไม่ได้สำหรับการดำรงชีวิตที่พระพุทธศาสนา เน้นย้ำให้ความสำคัญที่อยู่อาศัยที่ดี ย่อมส่งเสริมเกื้อกูลให้เกิดพัฒนาการทั้งด้านร่างกายและจิตใจดังที่พระพุทธโฆสจารย์กล่าวไว้ว่า “เมื่อโยคีบุคคลอยู่ ณ ที่ใดนิมิตย่อมเกิดขึ้นด้วยย่อมถาวรมั่นคงอยู่ด้วยสติ ย่อมตั้งมั่นในนิมิตนั้นจิตก็เป็นสมาธิเหมือนพระปธานิตสเถระผู้อยู่ ณ วัตนาครบรรพตเป็นตัวอย่าง ที่อยู่เช่นนี้ชื่อว่าที่อยู่เป็นที่สบายเพราะฉะนั้นในวัดใดมีที่อยู่หลายแห่งด้วยกันในวัดเช่นนั้นโยคีบุคคลพึงอยู่ตลอดดูแลแห่งละ 3 วัน ณ แห่งใดทำให้จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่งได้ก็พึงอยู่ ณ ที่แห่งนั้นเถิด” ดังนั้นสถานที่ที่อยู่อันเหมาะสม จึงเกื้อหนุนให้เกิดทั้งสติและสมาธิซึ่งเป็นสภาพจิตที่เป็นกุศลธรรมด้านบวก พระพรหมคุณาภรณ์ ระบุว่าที่อยู่อันเหมาะสมเช่นปลอดภัยไม่พลุกพล่านจอแจบางแห่งเรียกเสนาสนสปปายะวิหารหรือวัดที่เหมาะสมคือเสนาสนะที่ประกอบด้วยองค์ 5 อันได้แก่ 1) ไม่ไกลนักไม่ใกล้นักไปมาสะดวก 2) กลางวันไม่พลุกพล่านกลางคืนไม่อีกทึบ 3) ปราศจากการรบกวนของเหลือบยุงลมแดด สัตว์เลื้อยคลาน 4) เมื่อพักอยู่ที่นั่นไม่ขัดสนปัจจัยสี่และ 5) มีพระเถระพหูสูตซึ่งจะสามารถเข้าไป สอบถามอรรถธรรมให้ท่านช่วยอธิบายแก้ความสงสัยได้ ดังนั้นในบริบทที่กำลังศึกษาอยู่คือที่อยู่อาศัยในยุคปัจจุบันที่รวมเอาวัดและที่อยู่อาศัยไว้ด้วยกันเป็นได้ทั้งที่ทำงานหรือบ้านดังนั้นความเหมาะสมด้านที่อยู่อาศัยตามหลักสปปายะ จึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ความสงบสุขความเป็นส่วนตัวไม่พลุกพล่านเกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาจิตใจและปัญญา นอกจากนั้น ยังต้องมีความปลอดภัยมีสาธารณูปโภคเครื่องอุปโภคบริโภคและปัจจัย 4 ครบอีกด้วย

สรุปได้ว่า การวางผังให้อาวาสเป็นที่สบายเรื่องการวางผังของวัดนี้ก็จะต้องแบ่งให้ชัดเจนทั้งพุทธาวาส ธรรมมาวาส สังฆาวาส คือ พุทธาวาสต้องมีโบสถ์เป็นแกนกลางทำให้เด่นเป็นสง่าและไม่จำเป็นต้องแพงมากนักทำมาอาวาสเป็นสถานที่ศึกษาธรรมะของพระภิกษุสามเณร ประชาชนต้องแบ่งสัดส่วนให้ดีไม่ให้เสียงรบกวนพุทธาวาสไม่ยังงั้นเดียวสถานที่อื่นจะเป็นอัมพาททางวัดสังฆาวาสเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ต้องให้ความสงบร่มเย็นไม่ควรให้ประชาชนเข้าไปพลุกพล่าน เพราะพระภิกษุจะได้พบกับความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมทั้งหมดนี้ เป็นเรื่องที่อยู่ในการวางผัง การดูแลรักษาวัดให้เจริญและตั้งอยู่ได้นานต้องมีหลักอยู่ว่า 1) ของหายให้หา 2) ของเสียให้ซ่อม 3) ใช้ของให้รู้จักประมาณ 4) ไม่ตั้งคนพาลเป็นหัวหน้า จากเรื่องนี้ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่าการรักษานั้นยากยิ่งกว่าสร้างหลายเท่าหนักการจะรักษาให้วัดตั้งอยู่ได้นานก็ต้องฝึกคนในวัดให้มีสำนึกในการดูแลรักษาสมบัติพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ข้อดังกล่าวมานี้หากฝังอยู่ในจิตใจแล้วเราจะมีมุมมองข้ามธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้ ตั้งแต่ว่าเรื่องนี้เป็นของฆราวาสเรื่องนี้เป็นของพระ เพราะคำสอนทุกคำสอนของพระพุทธองค์ถ้าทำจริง ๆ แล้วปราบกิเลสไปนิพพานได้ทั้งนั้น นี่ก็ไปเรื่องที่อยู่ในอาวาสเป็นที่สบายถ้าใครแบ่งงานตาม 3 หัวข้อใหญ่และทำตามหลักที่ว่านี้แล้วสถานที่นั้นจะมีหัวใจของอาวาสเป็นที่สบายเกิดขึ้น คือ ความสะอาด ความสงบ ความร่มรื่น ความปลอดภัยและความ เป็นระเบียบนั่นเอง

ตอนที่ 4 อาหารเป็นที่สบายเป็นอย่างไ

อาหารเป็นที่สบายนั้นวัดในชนบทไม่มีปัญหามากนัก เหมือนกลับวัดในกรุงเทพมหานคร เพราะมีพระที่อยู่ในกรุงเทพฯ ต้องไปศึกษาต่อออกจากวัดไปตั้งแต่เข้าตู่ไม่อย่างนั้นเดียวไปเรียนไม่ทันบางวัดก็ตั้งโรงครัวขึ้นมาเลี้ยงพระ เพื่อให้พระไปเรียนทันเวลาด้วยและเพื่อตั้งรับช่วงเข้าพรรษาที่จะมีพระใหม่มาบวชเรียนจำนวนมาก เพราะฉะนั้นวัดใดที่มีโรงครัวไม่ว่าจะเลี้ยงพระเลี้ยงคนก็จำเป็นจะต้องมีหัวใจของโรงครัว 5 ข้อไว้ใช้เป็นมาตรฐานในการทำให้อาหารไปที่สบายคือ 1) มีความทันเวลา 2) มีปริมาณเพียงพอ 3) มีคุณค่าทางโภชนาการ 4) มีความสะอาด 5) มีความอร่อย แต่ว่าหัวใจโรงครัวนี้เราใช้กับโรงครัวเป็นหลักหากวัดใดในชนบทส่วนมากแล้ว มีพระเป็นจำนวนมากตอนเข้าพระออกบิณฑบาตพร้อมกันเพราะกลับถึงวัดถึงเวลาฉันก็มาฉันพร้อมกันก็เลยไม่ค่อยมีปัญหา เรื่องการจัดอาหารในเรื่องการฉันอาหารพร้อมกันนี้เป็นเรื่องสามัคคีที่ยิ่งใหญ่ของวัด โบราณกล่าวว่าบ้านไหนไม่มีสีกม้อที่พ่อแม่ลูกกินข้าวพร้อมกันบ้านนั้นใกล้แตกแยกแล้ว วัดที่ทำงานองเดียวกันกับบ้านวัดในชนบทและหลายแห่งเริ่มเป็นกันแล้วใครที่เป็นเจ้าอาวาสอย่ายอมให้ลูกวัดฉันแยกกัน ขอให้ฉันรวมกันเพราะถ้าวัดไหนที่ไม่ฉันรวมกันแล้ววัดนั้นจะเกิดความแตกแยก เจ้าอาวาสเริ่มไม่มีความสามารถในการปกครองแล้วลูกวัดจึงได้แตกแยกกันวัดกำลังโดนผ่าเป็นเสี่ยง ๆ ความเสียหายมากแล้วและไม่ช้าวัดของเราจะเป็นวัดร้าง แต่ถ้าพระภิกษุสามเณรทั้งวัดสามารถมาฉันพร้อมกันได้แล้วก็มีสิ่งที่ต้องทำต่อไปอีก คือ ถ้าพระภิกษุสามเณรทั้งวัดฉันเสร็จเรียบร้อยแล้วเนื่องจากพระในวัดต่างจังหวัดมีไม่มากถ้าฉันเสร็จแล้ว เจ้าอาวาสอย่าพึงรีบลุกพร้อมใจกันให้พรให้เรียบร้อยเสียก่อนจึงค่อยลุก แล้วจะเชิญชวนญาติโยมที่มาวัดกินข้าวแล้วก็เชิญรับประทานได้

ความหมายของอาหารหรือโภชนะนั้น หมายถึงเอาอาหารและเครื่องบริโภคนั้นระหว่างกำลังปฏิบัติธรรมมี 2 อย่างได้แก่ โภชนอสัปปายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคที่เป็นที่ไม่ถูกใจไม่พอใจ ไม่ถูกกับร่างกายไม่เกื้อกูลต่อสุขภาพฉันยากไม่สมควรแก่การบริโภคของโยคาวจรและโภชนอสัปปายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคที่ถูกใจพอใจถูกกับร่างกายเกื้อกูลต่อสุขภาพฉันไม่ยากเป็นที่สมควรแก่การบริโภค ของโยคาวจรเพราะมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนหรือบั่นทอนสภาพจิตใจ ดังคำกล่าวของหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโนกล่าวว่า “ผู้ที่จะข้ามวิญญูสงสารตามทางของศาสดาต้องอาหารสัปปายะอาหารชนิดใดเป็นภัยต่ออรรถต่อธรรม แม้จะเป็นคุณค่าต่อร่างกายก็ต้องระวังนี้ อาหารสัปปายะคืออาหารเป็นที่สบายฉันลงไปแล้วการภาวนาก็สะดวกสบายธาตุชั้นนี้ก็ไม่น่าเจ็บจากอาหารประเภทนั้น ๆ นั่นเรียกว่าอาหารเป็นที่สบายเมื่ออาหารเป็นที่สบายดังที่กล่าวนี้แล้วความเพียรก็สะดวกสบายไปเรื่อย ๆ”

ในคัมภีร์ปรณวินีเสสวิสุทธีมรรคอธิบายไว้ว่า อาหารที่ไม่สมควรและที่สมควรแก่การบริโภคในระหว่างกำลังปฏิบัติธรรมโยคาวจรบุคคลบางท่าน ได้รับประทานอาหารที่มีรสหวานแล้วก็ไม่ถูกปากไม่มีความชุ่มชื่นผาสุกใจจิตใจไม่มั่นคงแต่เมื่อได้อาหารรสเปรี้ยว แล้วก็รู้สึกชุ่มชื่นผาสุกใจทำให้จิตใจมั่นคงถาวรยิ่งขึ้นฉะนั้นอาหารที่มีรสหวานนั้นจึงเป็นอสัปปายะ ส่วนอาหารที่มีรสเปรี้ยวเป็นสัปปายะแก่โยคาวจรนั้นบางท่านเมื่อได้รับประทานอาหารที่มีรสเปรี้ยวแล้วก็ไม่ถูกปาก ไม่มีความชุ่มชื่นผาสุกใจจิตใจไม่มั่นคงแต่เมื่อได้อาหารรสหวานแล้วก็รู้สึกชุ่มชื่นผาสุกใจทำให้จิตใจมั่นคง

ถาวรยิ่งขึ้น ฉะนั้นอาหารที่มีรสเปรี้ยวนั้นก็จะเป็นอสังขยาส่วนอาหารที่มีรสหวาน เป็นสังขยาแก่โยคาวจรนั้นสำหรับรสเค็มขมเผ็ดผาด 4 อย่างนี้ไม่ได้กล่าวโดยเฉพาะ ๆ นั้นก็เพราะรสเหล่านี้เพียงแต่เป็นเครื่องปรุงให้รสทั้งสองนั้นดีขึ้นดังนั้นเมื่อयरสหวานและเปรี้ยวขึ้นมาแล้วก็เป็นอย่างนั้นได้กล่าวถึงรส 4 อย่างนี้ตามสมควรไป

การบริโภคโภชนะที่เป็นอุปการะให้แก่ร่างกายหรือที่เรียกว่า “โภชนะที่เป็นสังขยา” ที่ในพระวินัยปิฎกยกตัวอย่างเภสัชที่เป็นสังขยาสำหรับภิกษุผู้เจ็บไข้ยา คือ น้ำมูตรเน่าหรือยามหาวิภูเป็นต้นเรียกว่า “คิลานปัจฉัยเภสัชบริหาร” คือเภสัช 5 ชนิดได้แก่ (1) เนยใส (2) เนยข้น (3) น้ำมัน (4) น้ำผึ้ง (5) น้ำอ้อย เป็นสังขยาสำหรับภิกษุผู้เจ็บไข้จัดว่าเป็นบริหาร คือ บริวารของชีวิตและเป็นเครื่องป้องกันโรคบำบัดโรคที่ทำให้เกิดทุกขเวทนาเนื่องจากธาตุกำเริบ ให้หายไประดังให้เห็นถึงความสำคัญถึงอาหาร (เภสัช) ที่ทำให้ผู้ป่วยเกิดความ “สบาย” ดังที่อธิบายโภชนะสังขยา (Suitable Food) ว่าหมายถึง โภชนาอาหารที่สบายอาหารที่มีรสหวานนุ่มเป็นที่สบายสำหรับบุคคลบางคนที่มีรสเปรี้ยวนุ่มเป็นที่สบายสำหรับบุคคลบางคน เพราะฉะนั้นเมื่อโยคีบุคคลสั่งเสพแล้วมีความผาสุกสบายหรือจิตที่ยังไม่ตั้งมั่นย่อมตั้งมั่นหรือจิตที่ตั้งมั่นแล้วย่อมมั่นคงยิ่งขึ้นอาหารชนิดนั้นชื่อว่าเป็นที่สบาย

ในทางตรงกันข้ามโภชนะอสังขยาจึงหมายถึงโภชนาอาหารเหล่าใด ยังตนให้ถึงความสิ้นไปแห่งชีวิตอย่างรวดเร็วพลันโภชนาอาหารเหล่านั้นจัดว่าไม่เกื้อกูลคือไม่ทำความเจริญให้ “อสังขยาโภชนะ” มีอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ เป็นโภชนะที่บริโภคแล้วเกิดความไม่สบายเป็นโภชนะที่ยังอกุศลธรรมทั้งหลายให้เจริญขึ้นและเป็นโภชนะที่ยังกุศลธรรมทั้งหลายให้เสื่อมสิ้นไป เหล่านี้ถือว่าเป็นโภชนะที่เป็นอสังขยา นอกเหนือจากนี้เป็นสังขยาโภชนะทั้งหมดตัวอย่างหนึ่งของโภชนะอสังขยา ก็คือ การเสพของมีนเมา คือ สุราและเมรัยอันมีโทษนานับประการ เช่น เป็นบ่อเกิดแห่งโรคและเป็นเหตุทอนกำลังปัญญาพระผู้มีพระภาคเจ้าเน้นย้ำมิให้พุทธบริษัทเข้าไปข้องเกี่ยว

สรุปได้ว่า อาหารที่เหมาะสมได้แก่อาหารที่บริโภคแล้วเกิดความสบาย (โภชนะสังขยา) ซึ่งมีสาระสำคัญอยู่ที่ความสะอาด ถูกสุขลักษณะ มีประโยชน์ต่อร่างกายปลอดภัยย่อยง่ายไม่มีสารพิษนอกจากนั้นยังต้องคำนึงถึงปัจจัยด้วยกำลังผลิตเพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชนและปริมาณการรับประทานที่พอประมาณซึ่งในเรื่องอาหารเป็นที่สบายนี้กล่าวถึง 2 ประเด็นใหญ่ที่เราต้องทำคือ ประเด็นที่ 1 โรงครัวที่ดีต้องมีหัวใจของโรงครัว 5 ข้อได้แก่ 1) ทันเวลา 2) ปริมาณเพียงพอ 3) สะอาด 4) มีคุณค่าทางอาหาร 5) อร่อย ประเด็นที่ 2 คือการระดมทุนพัฒนาวัดอยู่ที่เหตุ 2 ประการคือ 1) การปฏิบัติตนให้ตั้งมั่นอยู่ในพระธรรมวินัยของพระสงฆ์เรา 2) คำพูดที่เป็นวาจาสุภาสิตของพระสงฆ์เรา ที่ให้ธรรมทานแก่ญาติโยมจนกระทั่งเขารู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักปิดอบายนรกเปิดสวรรค์สร้างหนทางไปพระนิพพานให้ตัวเอง สามารถส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้รุดหน้าไปอย่างรวดเร็วได้เพราะไม่มีสิ่งปถิโพธิ์เรื่องของอาหาร

ตอนที่ 5 บุคคลเป็นที่สบายเป็นอย่างไร

บุคคลเป็นที่สบาย ในวัดของเราถ้าแบ่งบุคคลภายในวัดและผู้ใกล้ชิดกับวัดเราสามารถแบ่งกลุ่มคนได้ 5 กลุ่มใหญ่ใหญ่ด้วยกันแล้วทั้ง 5 กลุ่มใหญ่นี้มีผลต่อการเจริญขึ้นหรือเสื่อมลงของวัด

ด้วยกันทั้งนั้นถ้าไม่ใช่ลำพังคนใดคนหนึ่งเท่านั้นที่มีผลต่อความเจริญและความเสื่อมของวัดเพราะถ้าทุกกลุ่มทุกคนช่วยกันพัฒนาวัดวัดก็จะเจริญไปเร็ว แล้วยิ่งถ้าทุกกลุ่มทุกคนในวัดมีความรู้ความสามารถด้วยแล้ววัดก็จะเจริญขึ้นมาในระยะเวลาอันรวดเร็วยิ่งขึ้น แต่ในเวลาเดียวกันอย่าว่าแต่ทุกรูปช่วยกับทางวัดเลยเพียงแค่ว่ารูปใดรูปหนึ่งเกะกะเกรประพุดิตนไม่เหมาะสมก็ทลายแรงพอที่จะทำให้วัดร้างได้เพราะฉะนั้นในกลุ่มบุคคลทั้ง 5 กลุ่มนี้เราจึงต้องพิจารณากันให้เข้าใจว่ามีบทบาทสำคัญต่อบุคคลที่เป็นสหายในวัดอย่างไร 1) เจ้าอาวาส 2) พระลูกวัด 3) สามเณร 4) เด็กวัด 5) อุบาสกอุบาสิกา

กลุ่มที่ 1 เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ปกครองวัดถ้าเป็นคนไร้ความสามารถแถมยังเกะกะเกรอีก ความหวังที่จะทำให้วัดนั้นเจริญก็หมดไปเพราะเจ้าอาวาสเป็นกลไกใหญ่ที่จะทำให้วัดเจริญขึ้นหรือเสื่อมลง ถ้ากลไกใหญ่พังวัดก็พังตามไปด้วยในอดีตบางท้องที่ประชาชนได้รับการอบรมมาดีแล้วจากเจ้าอาวาส หลวงปู่ หลวงตาองค์ก่อน ๆ พอเจ้าอาวาสองค์ใหม่มาเกะกะเกรเค้าร่วมกันไม่ตักบาตรไม่หือไม่อือด้วยผลสุดท้ายเจ้าอาวาสก็ต้องยอมเขาเหมือนกัน ตรงนี้คือความสำคัญของเจ้าอาวาสที่มีต่อความเสื่อมและความเจริญของวัด แต่ถ้ามีเหตุการณ์ถึงขั้นนี้ก็บอกว่าเสียหายมากเพราะถึงแม้พระเราจะเป็นสมมติสงฆ์อยู่ แต่ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยวัดเราอยู่ได้ด้วยศรัทธาที่ญาติโยมมีต่อความเป็นพระของเรา

กลุ่มที่ 2 กลุ่มพระลูกวัด กลุ่มพระลูกวัดแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ พระประจำและพระบวชชั่วคราวสำหรับพระประจำนั้นส่วนมากจะรับหน้าที่อยู่ในคณะบริหารวัด ท่านเหล่านี้ไม่ว่าจะพรรษาเท่าไรก็ตามท่านถูกบังคับว่าต้องเป็นหลักเป็นฐานให้วัด ต้องเป็นผู้มีภูมิรู้ภูมิธรรมภูมิปัญญาพอที่จะเป็นที่พึ่งให้กับพระชั่วคราวได้ ยิ่งกว่านั้นจะต้องเตรียมตัวไว้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสในอนาคตต่อไปด้วย ในด้านการบริหารวัดนี้เราต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างพระประจำกับเจ้าอาวาสและถ้าลงมือทำงานกันเมื่อไหร่สิ่งที่จะต้องเจอก็คือทีมงานทุกคนมีความตั้งใจอยากให้งานออกมาดีเหมือนกัน แต่บางครั้งความเห็นไม่เหมือนกันถ้าเจอปัญหาอย่างนี้เข้าเราก็ต้องใจกว้างกันเข้าใจ พูดกันด้วยเหตุด้วยผลทั้งข้อดีข้อเสียเสร็จแล้วก็สรุปเป็นมติที่ประชุมออกมา แล้วก็ให้ดำเนินการตามมติที่ประชุมแต่เรื่องนี้ต่างหากฝึกการทำงานร่วมกันมาไม่มีโอกาสทำให้เกิดปัญหาแตกกลุ่มอย่างรุนแรงได้ วัดก็เกิดปัญหาหนักตกเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส

กลุ่มที่ 3 สามเณร สามเณร แปลว่า แผลงอกของสมณะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้มีสามเณรเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาเท่าที่สังเกตความเป็นมา หลวงปู่หลวงพ่อก็เป็นผู้นำของพระภิกษุในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาเถรสมาคมหรือพระที่เป็นครูบาอาจารย์ต่าง ๆ ส่วนมากแล้วตั้งแต่โบราณมาท่านก็บวชมาตั้งแต่เป็นสามเณร การบวชตั้งแต่เป็นสามเณรยังเล็กอยู่นั้นความจำกำลังดีสามเณรสามารถท่องอะไรได้สารพัดเป็นเล่มๆ ตรงข้ามกับผู้ที่มาบวชตอนอายุมาก ๆ ยิ่งบวชเมื่ออายุ 30 ไปแล้วยิ่งเสียทีถ้าเพราะถึงจะอ่านตำราที่เขยติดย่อมองปราดเดียวก็เข้าใจแต่ว่าข้ามไปคืนสองลิ้มเหมือนอย่างกับไม่เคยรู้เรื่องนั้นมาก่อนนี่คือความแตกต่างกันสำหรับผู้บวชเพื่อเป็นสามเณรนั้นก่อนจะรับเข้ามาถ้ารู้ว่าเด็กมีปัญหาหลักแหลม ควรรีบคว้าตัวมาบวชเป็น

สามเณรแต่มีข้อแม้ว่าถ้าเอาลูกเขามาแล้วเราต้องฝึกให้ตีถ้าฝึกไม่ดีสามเณรนี้แหละจะทำแสบกับวัดให้เอง

กลุ่มที่ 4 เด็กวัด สำหรับเด็กวัดนั้นในสายตาชาวบ้านมีความรู้สึกไม่ค่อยดีกับเด็กวัดมานานแล้วเราจะได้ยินอยู่ค้ำนึงว่าเด็กวัดจอมแก่น เด็กวัดที่ได้รับคำชมว่าเรียบร้อยหายากเพราะแต่ไหนแต่ไรมาเด็กวัดก็จะเป็นประเภทพอไปทางแม่ไปทางไม่รู้จะไปทางไหน ก็เลยมาอยู่วัดกันในกรณีนี้ภาระหนักตกอยู่กับเจ้าอาวาส เพราะฉะนั้นถ้ารับเด็กวัดก็ต้องอย่าให้มากนักถ้ารับมากเดี๋ยวจะอบรมไม่ไหวก็จะยุ่งหนักเข้าไปอีก เพราะฉะนั้นการคัดเลือกเด็กวัดเข้ามานี้เป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่งถ้าเด็กวัดคุณภาพดีพอที่จะฝึกได้แล้วค่อยรับเอาไว้เช่นรับพวกนิสิตนักศึกษาหรือแม้กระทั่งมัธยมเคยเรียนมาอบรมธรรมะทายาทซึ่งเป็นโครงการอุปสมบทสามเณรภาคฤดูร้อนเมื่อเค้าบวชอยู่หนึ่งเดือนแล้วลาสิกขาไปเรียนต่อเราก็ทำทะเบียนรายชื่อเอาไว้พอวันอาทิตย์ที่วัดมีงาน เด็กที่เคยอบรมเค้าก็ย้อนกลับมาช่วยงานวัดแล้วถ้าเค้าใช้งานวัดดีเราก็ค่อยรับมาเป็นเด็กวัด แต่ถ้าตลอดมาก็ไม่เคยมาช่วยงานวัดเลยอย่างนั้นเรากียังไม่รับ

กลุ่มที่ 5 อุบาสกอุบาสิกาสำหรับอุบาสกอุบาสิกาที่แท้จริงแล้วก็คือคนวัดถ้าแบ่งแล้วก็มีสองกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งมาวัดเป็นประจำทำหน้าที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในด้านต่าง ๆ ของวัดกลุ่มที่ 2 มาวัดบ้างไม่มาวัดบ้างกลุ่มที่ 5 นี้มีส่วนสำคัญอยู่มากที่จะทำให้วัดเจริญขึ้นหรือเสื่อมลงเพราะถ้าเค้ามาวัดแล้วมาตั้งใจรักษาศีล 5 ศีล 8 ตั้งใจมานั่งสมาธิตั้งใจศึกษาธรรมะพวกหลวงพ่หลวงพี่ก็ชื่นใจดีใจเบาใจในการฝึกหัดขัดเกลาแต่ถ้าไปเจอพวกเกะกะเกราะเข้าหลวงพ่หลวงพี่ก็ต้องเหนื่อยอีกเช่นถ้าไปเจอพวกขี้เหล้าคนวัดเองมานั่งกินเหล้าเสียเองอย่างนี้นั้นเหมือนตบหน้าพระทั้งวัด ที่ปล่อยให้คนวัดมากินเหล้าในวัดซึ่งเจ้าอาวาสก็ต้องต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติคนเหล่านี้พอสมควรส่วนมากเวลาจัดงานศพเค้าก็จะกินเหล้ากันหน้าسهล่อน เพราะฉะนั้นคนงานก็ดีญาติโยมแถวนี้ก็ดี จะมากินเหล้าในวัดก็จะถูกเจ้าอาวาสไล่ตะเพิดไปหมดปัจจุบันนี้บุคคลใดมากินเหล้าในวัด มหาเถรสมาคมได้ประกาศชัดเจนแล้วว่าต้องถูกปรับเป็นจำนวนเงิน 6000 บาทหรือจำคุกหกเดือน

เมื่อกล่าวถึงความหมายของบุคคลสี่ปายะ หมายถึงบุคคลที่อยู่ร่วมกันหรือมีการสนทนาปราศรัยกันมี 2 อย่าง ได้แก่ บุคคลสี่ปายะ คือ บุคคลที่ไม่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติด้วยและบุคคลสี่ปายะ คือ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติโดยควร พึงเลือกคบบุคคลสี่ปายะเพื่อความตั้งมั่นแห่งจิตของตนในขณะที่กำลังปฏิบัติ ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิธรรมคอธิบายไว้ว่าบุคคลสี่ปายะ คือ บุคคลที่ไม่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้นได้แก่บุคคลผู้มากไปด้วยการทำกายให้มันคงชอบบำรุงประคบประหงมตบแต่งร่างกาย (กายทพหิพหุโล) มีปกติพูดตริจฉานกถา 32 (ตริจฉานกถิโก) เป็นอสี่ปายะเพราะว่าเขาไม่แต่จะทำให้เธอเศร้าหมอง ดุจน้ำโคลนทำน้ำใสให้ขุ่นไปฉนั้น และเพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้นสมาบัติย่อมเสื่อมดุจสมาบัติของภิกษุหนุ่มผู้อยู่ ณ โภกภิบรรพตวิหารเสื่อมเพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้น ส่วนบุคคลสี่ปายะบุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้นได้แก่บุคคลที่เป็นผู้ไม่พูดตริจฉานกถา (อตริจฉานกถิโก) ถึงพร้อมด้วยศีลคุณ สมาธิคุณ ปัญญาทีคุณ

(สীลาทิกุณสมปโน) ซึ่งโยคาวจรได้อาศัยแล้วเป็นเหตุทำให้จิตที่ยังไม่เป็นสมาธิย่อมจะเป็นสมาธิหรือจิตที่เป็นสมาธิแล้วจะตั้งมั่นยิ่งขึ้นเกิดความสงบเยือกเย็นผ่องใสได้โดยแท้

เนื่องด้วยมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีการจัดระบบทั้งภายในร่างกายและต้องปฏิสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตอื่นด้วย เช่นเดียวกันด้วยคุณสมบัติข้อนี้ทำให้มนุษย์จำเป็นจะต้องมีเพื่อนมีมิตรที่ดีเป็นกัลยาณมิตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาจิตใจจำเป็นต้องอาศัยบุคคลรอบข้างที่มีความเหมาะสมในคัมภีร์วิสุทธิมรรคระบุไว้ว่า “บุคคลผู้ไม่ชอบพูดเรื่องดีรจจานกกาเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติมีศีลเป็นต้นที่โยคีบุคคลอาศัยแล้วจิตที่ยังไม่ตั้งมั่นย่อมตั้งมั่นหรือจิตที่ตั้งมั่นแล้วย่อมมั่นคงยิ่งขึ้นบุคคลเห็นปานนี้ ชื่อว่าเป็นบุคคลที่สบาย” เน้นที่ตัวบุคคลว่าต้องเป็นผู้ที่ถือศีล (ศีล 5 เป็นอย่างต่ำ) จึงชื่อว่า เป็นบุคคลที่เหมาะสมพระพรหมคุณาภรณ์กล่าวไว้เช่นเดียวกันว่า “บุคคลที่ถูกกันเหมาะสมกันเช่นไม่มีคนร้ายแต่มีท่านผู้ทรงคุณธรรมทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาพอใจ”

สรุปแล้วบุคคลเป็นที่สบาย 1) ต้องคัดคนเข้ามาทุกระดับตั้งแต่พระสังฆาธิการ พระลูกวัดสามเณร เด็กวัด อุบาสกอุบาสิกา 2) เมื่อรับแล้วต้องเอามาฝึกต่อคือเอามาติดตามำหน้าให้การศึกษาทั้งปริยัติปฏิบัติแก่พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาบวชฝึกให้เป็นพหูสูตให้มีความรู้ฝึกให้มีศีลปะให้มีความสามารถฝึกให้มีวินัยให้ใช้ความรู้ความสามารถในทางที่ต่อบรรณมารยาทให้สมกับเป็นคนวัดบุคคลชื่อว่ามีอยู่กับบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรมีความเหมาะสมตามหลักสัปปายะจะต้องประกอบด้วยความเป็นกัลยาณมิตรมีการแนะนำชี้ทางสว่าง เป็นคนดีมีศีลธรรมทั้งมีความรู้คู่คุณธรรมด้วยเช่นเดียวกัน

ตอนที่ 6 ธรรมะเป็นที่สบายเป็นอย่างไ

ธรรมะเป็นที่สบาย 1) ธรรมะแปลว่าความดี เช่น การให้ทานเป็นความดี การรักษาศีลเป็นความดี การช่วยเหลือเจือจุนซึ่งกันและกันเป็นความดี การมีความอดทนเป็นความดี การมีความอายกลัวบาปเป็นคนดี 2) ธรรมะแปลว่าความจริง เช่น การเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย เป็นความจริงของบางอย่างเป็นความจริงแต่ไม่เป็นความดี ถ้าถามว่า การเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย นี้เป็นความดีไหมไม่เป็นเพราะไม่เห็นมีความดีอะไรแต่จะเป็นก็เป็นธรรมชาติ เพราะฉะนั้นธรรมะในความหมายของความจริงนี้ยังหมายถึงธรรมชาติได้อีกด้วยเช่นสรรพสิ่งทั้งหลายมีลักษณะเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งคือ กฎไตรลักษณ์ สภาพความไม่เที่ยง สภาพทนอยู่ไม่ได้ สภาพใครบังคับบัญชาไม่ได้ วันหนึ่งบ้านก็เสื่อมสลายหายไปใครก็ตามถ้ารู้ความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติเหล่านี้ จะทำให้สามารถประคองใจไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับสิ่งเรานั้นจนกระทั่งเกิดความทุกข์โศกขึ้นมา แต่ถ้าทำใจได้อย่างนั้นรู้เท่าทันไปรับอย่างนั้นความรู้นั้นก็จะเป็นความดีติดตัวคือถึงแม้สิ่งเรานั้นจะมีอันตรายเป็นไปก็ไม่เดือดร้อน ใจไม่หวั่นไหวยังสามารถประคองใจให้มีสติปัญญาแจ่มใสอยู่ได้ เพราะฉะนั้นธรรมะในชีวิตประจำวันแปลได้ว่าความจริงและความดีที่เป็นธรรมชาติ

ความหมายของธรรมสัปปายะ คือ เป็นสถานที่ที่มีคำสอนของพระพุทธศาสนาแผ่ไปถึงซึ่งผู้คนในถิ่นนั้นสามารถให้ทานรักษาศีลเจริญภาวนาได้เป็นสถานที่ที่มีการปกครองโดยธรรมมีผู้ปกครองที่ยึดหลักคุณธรรมเพื่อความผาสุกของประชาชนในสังคม ธรรมะสัปปายะ จุดศูนย์รวมที่สำคัญที่สุดและมองว่าเป็นศูนย์กลางหนึ่งที่ทำให้เกิดแรง บันดาลใจต่อบุคคลที่จะกลับมาปฏิบัติธรรม

อีก ครูบาอาจารย์ที่จะสอนธรรมะหรือพระวิปัสสนาจารย์ที่จะเป็นคนให้ความรู้ในการนั่งสมาธิ ทีมงานหลักสูตรกิจกรรม ต่าง ๆ ที่จะให้ความรู้กิจกรรมประจำวันกิจกรรมประจำสัปดาห์กิจกรรมประจำเดือน แล้วก็กิจกรรมประจำปีที่จะต้องประกาศแล้วให้รายละเอียดชัดเจน ต้องระบุไว้สำหรับญาติโยมที่จะเข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมได้รู้ล่วงหน้าว่าเดือนนี้มีกิจกรรมอะไร กิจกรรมที่แสดงนั้นสามารถที่จะเผยแพร่แล้ว ก็ให้ชาวบ้านได้รับรู้ว่าสถาบันแห่งนี้จะมีกิจกรรมอะไรบ้างวันไหนเวลาไหนเพื่อจะได้เข้ามามีส่วนร่วม นอกเสียจากว่าจะมีหลักสูตรหรือกิจกรรมพิเศษในช่วงวันสำคัญหรือหลักสูตรเฉพาะสำหรับกลุ่มคณะ หรือสำหรับนิสิตนักศึกษาสันติศึกษาเข้ามาร่วมงาน

ฉะนั้นธรรมะอีกข้อหนึ่งที่เน้นเป็นพิเศษและเป็นแรงจูงใจที่จะให้บุคคลเข้ามาก็คือ เรื่องของตัวบุคคลก็คือพระอาจารย์ที่ให้ความรู้ทางธรรมเป็นสิ่งสำคัญของธรรมสี่ปายะ ที่สามารถทำให้การสื่อสาร ศรัทธา เกิดธรรมทุกรูปแบบทั้งปฏิบัติตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ทั้งปีหรือหลักสูตรเฉพาะที่จัดขึ้นระยะสั้น 3 วัน 5 วัน ให้ความรู้โดยมีสติโดยใช้สติและสมาธิเป็นฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 เมื่อสถานที่อันพาให้เกิดความสงบ ความสงบพาให้เกิดปิติ มีอาหารพอเพียงและเพียงพอส่งผลให้เกิดพลังที่จะสู้กับกิเลสระดับกิเลสแห่งความอยากรู้ประมาณและรู้ว่าจะอะไรเพื่อประโยชน์อย่างไร บุคคลที่เป็นผู้นำให้เกิดดวงตาแห่งธรรม ให้ธรรมเกิดสันติภายในการเรียนรู้คำสั่งสอนสิ่งที่ได้เรียนรู้แห่งนำมาซึ่งทางสว่างที่ทำให้ปฏิบัติได้เห็นแสงสว่างที่พาชีวิตให้มีความสุข มีความสบายกายสบายใจส่งผล 4 ด้าน คือ กายภาวนา (ภาวิตกาย) คือ ผู้ที่มีกายพัฒนาแล้วคือการ กิน อยู่ ดูฟังเป็น ศีลภาวนา (ภาวิตศีล) คือ ผู้ที่มีการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคม จิตตภาวนา (ภาวิตจิต) คือ มีการพัฒนาจิตที่ดีแล้ว ปัญญาภาวนา (ภาวิตปัญญา) คือ มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว เพื่อความยั่งยืนจึงควรพัฒนาต่ออดสู่มิติแห่ง อนาคตที่ทำให้สถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ เป็นที่รวมของทุกรุ่นที่จะได้ใช้บริการร่วมกันให้เกิดสติในการดำรงชีวิตสู่ความสุขนิรันดร์

บทวิจารณ์หนังสือ

จากเนื้อความในหนังสือที่ทีมงานพระไตรปิฎกวัดพระธรรมกายจึงได้นำพระธรรมเทศนาของพระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทัตตชีโว) เรื่อง “ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัด” มาเรียบเรียงทำให้พบจุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้

จุดเด่นของหนังสือ

จุดเด่นของหนังสือเรื่อง “ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัด” ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับผู้เขียน มีเนื้อหาสาระสมบูรณ์มีประโยชน์แก่ผู้อ่านมากที่สุดโดยเฉพาะให้ความรู้แก่กุลผู้ที่เป็นเจ้าอาวาสและผู้ที่เป็นรักษาการเจ้าอาวาสได้นำไปเป็นข้อพิจารณาในการบริหารจัดการวัดได้ รูปแบบของสารบัญมีความแตกต่างจากหนังสืออื่น การแบ่งแยกเรื่องขยายหัวข้อย่อยภายในเล่มชัดเจน รวมถึงการเขียนอธิบายยกเนื้อเรื่องเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในการบริหารวัด ตั้งแต่ตั้งแต่อาวาสเป็นที่สบายจนถึงธรรมเป็นที่สบาย อีกทั้งอธิบายชีวิตความเป็นอยู่ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา ในการคัดเลือกคนที่จะเข้ามาอยู่ภายในวัดปัจจุบัน ได้อย่างชัดเจนครบถ้วน ซึ่งทำให้เห็นถึงสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อจากเนื้อความในทุกโบสถ์ ให้เสมือนหนึ่งว่าผู้อ่านนั้นได้ไปอยู่ในสถานที่นั้นในส่วนเจ้า

อวาสดด้วย อีกทั้งปฏิรูปเทศที่กล่าวถึงได้วิเคราะห์เปรียบเทียบให้เข้าถึงได้อย่างครบถ้วนอีกด้วยซึ่งสอดคล้องกับอาจารย์ปิ่น มุทุกันต์ (2535) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “มงคลชีวิตภาค 1 ประมวลความก้าวหน้าตามแนวพุทธศาสนา” คือการได้เลือกถิ่นที่อยู่อาศัยนั้นต้องเป็นถิ่นที่เกื้อกูลให้สามารถแสวงหาความเจริญก้าวหน้าของชีวิตได้โดยง่ายจึงต้องเป็นสถานที่ที่มีลักษณะภูมิธรรมมีสัตบุรุษที่จะคอยแนะนำสั่งสอนในสิ่งที่ดีงาม อีกทั้งเป็นแหล่งที่บ่มเพาะปัญญาความรู้ความสามารถและห่างไกลจากสิ่งที่ไม่โทษต่าง ๆ พระพุทธศาสนาได้อธิบายถึงปฏิรูปเทศว่าต้องระกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1) อวาสดสัปปายะ คือ ถิ่นที่อยู่หรือสถานที่อยู่ที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นสถานที่ที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ดีมีสภาพดินฟ้าอากาศเหมาะแก่การอยู่อาศัยโดยเอื้อประโยชน์ 2 ประการคือเหมาะแก่การอยู่อาศัยคือมีสภาพดินฟ้าอากาศที่ดีไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อร่างกายมีสภาพแวดล้อมที่ดีซึ่งจะช่วยส่งผลต่อภาวะของจิตใจมีความเหมาะสมต่อการประกอบอาชีพสามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้โดยง่ายหรือไม่ผิดเคืองจนเกินไปนักสามารถประกอบกิจการงานต่าง ๆ ได้ดี

2) บุคคลสัปปายะ คือ เป็นสถานที่ที่มีบุคลากรที่ดีเป็นสถานที่ที่อุดมไปด้วย ผู้ทรงภูมิปัญญามีผู้รู้ มีผู้มีความสามารถ มีบัณฑิตนักปราชญ์ ผู้ทรงธรรมคุณธรรมอยู่มากซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็นสามกลุ่มบุคคล คือ บุคคลที่สามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ทางการศึกษาการเล่าเรียนภาควิชาการต่าง ๆ บุคคลที่สามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ทางการประกอบกิจการงานด้านวิชาชีพต่าง ๆ สามารถถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานมีความชำนาญในวิชาชีพเฉพาะด้านบุคคลที่สามารถให้ความรู้ในด้านคุณธรรมทั้งคุณธรรมระดับต้นสำหรับฆราวาสและคุณธรรมระดับสูงสำหรับบรรพชิต

3) อาหารสัปปายะ คือ ในท้องถื่นนั้นมีอาหารสมบูรณ์เพราะอาหารถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สามารถทำให้ร่างกายมีกำลังในการประกอบกิจการงานต่าง ๆ ถ้าหากขาดแคลนอาหารก็ย่อมนำมาซึ่งโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ชีวิตที่ยากที่จะดำรงอยู่ต่อไปได้การเลือกอยู่ในถิ่นที่มีความอุดมสมบูรณ์ย่อมเป็นเครื่องช่วยส่งเสริมเกื้อหนุนให้บุคคลนั้นถึงความเจริญและความเป็นมงคลได้อีกทางหนึ่ง

4) ธรรมสัปปายะ คือ เป็นสถานที่ที่มีคำสอนของพระพุทธศาสนาแผ่ไปถึงซึ่งผู้คนในถิ่นนั้นสามารถให้ทานรักษาศีลเจริญภาวนาได้เป็นสถานที่ที่มีการปกครองโดยธรรมมีผู้ปกครองที่ยึดหลักคุณธรรมเพื่อความผาสุกของประชาชนในสังคม

จุดด้อยของหนังสือ

จุดด้อยของหนังสือเรื่อง “ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จการบริหารวัด” ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วยกับหนังสือเล่มนี้ คือ ไม่มีเชิงอรรถอ้างอิง ไม่มีบรรณานุกรมให้สืบค้นเพิ่มเติม โดยเฉพาะด้านของหลักปฏิรูปเทศ ความเชื่อ หลักการบริหารวัดถ้าเพิ่มเติมเนื้อหาส่วนของสัปปุริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) อุตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ดีทำความดีไว้ก่อนแล้ว) จำทำให้เนื้อหาน่าสนใจและโดดเด่นยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหนังสือของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) “พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม” ได้กล่าวว่าปฏิรูปเทศหรือการอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมมีปรากฏอยู่อย่างชัดเจนในจกักรสูตร ว่าด้วยจักร 4 ประการและในมงคลสูตรว่าด้วย

มงคล 38 ประการข้อที่ 4 สอดคล้องกับพระสูตรต้นปิฎกเล่มที่ 25 โดยใจความว่า “เทวดาและมนุษย์เป็นอันมากผู้หวังความสุขสวัสดิได้พากันคิดมงคลทั้งหลาย ขอพระองค์จงตรัสอุดมมงคลพระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาตอบว่า การไม่คบคนพาล 1 การคบบัณฑิต 1 การบูชาบุคคลที่ควรบูชา 1 นี้เป็นอุดมมงคล การอยู่ในประเทศอันสมควร 1 ความเป็นผู้มีบุญอันกระทำแล้วในกาลก่อน 1 การตั้งตนไว้ชอบ 1 นี้เป็นอุดมมงคลฯ” โดยเป็นการแสดงธรรมข้อใหญ่ที่มีปฏิรูปเทศเป็นส่วนประกอบเพื่อให้ธรรมนั้นสัมฤทธิ์ผลโดยได้แสดงความหมายและความสำคัญและผลที่ได้รับจากการปฏิบัติธรรมนั้น

สรุป

หนังสือ “ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จในการบริหารวัด” เล่มนี้พรรณนาถึงความสำคัญในการใช้หลักปฏิรูปเทศ คือ อวาสาเป็นที่สบายเรื่องการวางผังของวัดนี้ก็จะต้องแบ่งให้ชัดเจนทั้งพุทธาวาส ธรรมาวาส สังฆาวาส คือ พุทธาวาสต้องมีโบสถ์เป็นแกนกลางทำให้เด่นเป็นสง่าและไม่จำเป็นต้องแพงมากนักทำมาวาสาเป็นสถานที่ศึกษาธรรมะของพระภิกษุสามเณรประชาชนต้องแบ่งสัดส่วนให้ดีไม่ให้เสียงรบกวนพุทธาวาสไม่ยั้งนั้นเดียวสถานที่อื่นจะเป็นอัมพาททางวัดสังฆาวาสเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ต้องให้ความสงบเรียบร้อยไม่ควรให้ประชาชนเข้าไปพลุกพล่านเพราะพระภิกษุจะได้พบกับความก้าวก่ายในการปฏิบัติธรรมทั้งหมดนี้ เป็นเรื่องที่อยู่ในการวางผังการดูแลรักษาวัดให้เจริญและตั้งอยู่ได้นานต้องมีหลักอยู่ว่า 1) ของหายให้หา 2) ของเสียให้ซ่อม 3) ใช้ของให้รู้จักประมาณ 4) ไม่ตั้งคนพาลเป็นหัวหน้า จากเรื่องนี้ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่าการรักษานั้นยากยิ่งกว่าสร้างหลายเท่าหนักการจะรักษาให้วัดตั้งอยู่ได้นานก็ต้องฝึกคนในวัดให้มีสำนึกในการดูแลรักษาสมบัติพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ข้อดังกล่าวมานี้หากฝังอยู่ในจิตใจแล้วเราจะมองข้ามธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้ ตั้งแต่ว่าเรื่องนี้เป็นของฆราวาสเรื่องนี้เป็นของพระ เพราะคำสอนทุกคำสอนของพระพุทธองค์ถ้าทำจริง ๆ แล้วปราบกิเลสไปนิพพานได้ทั้งนั้น นี้ก็เป็นเรื่องที่อยู่ใต้อวาสาเป็นที่สบายถ้าใครแบ่งงานตาม 3 หัวข้อใหญ่และทำตามหลักที่ว่านี้แล้วสถานที่นั้นจะมีหัวใจของอวาสาเป็นที่สบายเกิดขึ้น คือ ความสะอาด ความสงบ ความร่มรื่น ความปลอดภัยและความเป็นระเบียบ มาบริหารจัดการวัดให้เป็นที่ มีความสะอาด มีความสงบ มีความร่มรื่น เพื่อเป็นการนำแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางปลูกฝังศีลธรรมของคนในสังคมอีกครั้งในอนาคตอันใกล้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและประเทศชาติยิ่ง ๆ ขึ้นไป

เรื่องปฏิรูปเทศ 4 เป็นเรื่องของการได้อยู่ในที่ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องหลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาสถานที่ของวัด ซึ่งถ้าแต่ละวัดโดยเจ้าอวาสาแบ่งงานตาม 6 หัวข้อใหญ่และทำตามหลักที่ว่านี้แล้วสถานที่นั้นจะมีหัวใจของความสัปปายะเป็นที่สบายเกิดขึ้น คือ ความสะอาด ความสงบ ความร่มรื่น ความปลอดภัยและความเป็นระเบียบ มาบริหารจัดการวัดให้เป็นที่ มีความสะอาด มีความสงบ มีความร่มรื่น เพื่อเป็นการนำแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางปลูกฝังศีลธรรมของประชาชนและเยาวชนคนในสังคมอีกครั้งในอนาคตอันใกล้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและช่วยพัฒนาปัญญาทางสังคมของเยาวชนที่จะเติบโตเป็นอนาคตของประเทศชาติที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

เอกสารอ้างอิง

- ปิ่น มุทุกันต์. (2535). *มงคลชีวิตภาค 1 ประมวลความก้าวหน้าตามแพทยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระภวนาวีรียคุณ (เผด็จ ทัดตชีโว). (2544). *ปฏิรูปเทศ 4 สูตรสำเร็จในการบริหารวัด*. กรุงเทพฯ: บริษัท เพาเวอร์พริ้นท์ จำกัด.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

